

Política

L'exiliat revoltat

LLIBRE • L'historiador Joan Esculies fa un retrat psicològic de Josep Fontbernat a partir de les vuit-centes cartes que es va intercanviar amb Josep Tarradellas **TRAJECTÒRIA** • Nascut a Estanyol, músic i agitador cultural, en iniciar-se la República va ser director d'EAJ-15 de Barcelona, Ràdio Associació de Catalunya i director general de radiodifusió del 1936 al 1939

Gemma Busquets
GIRONA

Amb data del 20 de maig del 1954 des de Saint-Martin-le-Beau, escriu Josep Tarradellas una carta a Josep Fontbernat i Verdager: “Les teves cartes i les nostres constants coincidències són per a mi un estímul que el dia que em faltés em sembla que em mancava la força necessària per a continuar la feixuga i sovint dramàtica tasca que comporta la meua representació.” És un fragment de la nombrosa correspondència que van mantenir els dos exiliats, una citació que exemplifica el tarannà de Josep Fontbernat (Estanyol, 1896-Andorra la Vella 1977), músic criat a Anglès, diputat d'ERC i director general de radiodifusió de Catalunya, entre el 1936 i el 1939. “Era un dels personatges importants que *aconsellaven* el president a l'exili”, explica l'historiador Joan Esculies (Manresa, 1976) que ha fet un retrat psicològic de Josep Fontbernat, una biografia guanyadora de la beca d'estudis President Irla de l'any 2016.

Joan Esculies *va descobrir* el personatge a través de la correspondència nombrosa entre Tarradellas i Fontbernat; l'historiador es troba immers en el treball d'una extensa biografia sobre el president Tarradellas. El periodista Emili Casademont ja havia recuperat la història de Fontbernat en el llibre *L'home d'Els Cent Homes* (1996), a partir de les converses que havien mantingut, a banda de recordar que hi havia “un deute amb un gironí il·lustre” en un article el 3 de maig del 1979 a El Punt Diari. Joan Esculies ha aprofundit en l'itinerari vital de Fontbernat, sobretot en l'etapa del segon exili, del 1939 al 1977, basant-se en les 800 cartes que es va intercanviar amb Tarradellas. Explica Esculies que el que fa “excepcional” la biografia és que, en les missives, Fontbernat hi abocava les seves dèries i tràngols personals.

El pes psicològic de l'exili

El pes de l'exili hi és molt present, sobretot “els ressorts psicològics que van moure bona part dels exiliats republicans”. Per l'historiador, Fontbernat representa tota la generació d'exiliats que, desplaçats a fora –menciona el mateix Irla, Pompeu Fabra, Rovira i Virgili–, “entre ells són algú però quan caminen pel carrer no són ningú”. Joan Esculies

L'estiu del 1929, Josep Fontbernat dirigint el cor de la Bourrée i l'octubre del 1936 com a màxim responsable de la radiodifusió de la Generalitat ■ WIDE WORLD / EFS / BRANGLI / ANC

El 'conseller'
El llibre es titula 'Josep Fontbernat. El conseller de Tarradellas' no perquè ostentés aquest càrrec, sinó pels suggeriments i comentaris que feia en la nombrosa correspondència amb el president a l'exili.

ha recuperat el personatge a través del perfil psicològic i retratant unes condicions de vida molt dures a l'exili. I el “mestre Fontbernat” es va revoltar sempre contra aquest exili. Sabia bé, arran del primer exili francès, del 1918 al 1930, de la història dels “russos blancs”; prohoms de la noblesa russa que s'havien exiliat a París després de la Revolució d'Octubre i sobreviuen fent treballs de xòfer, de bidells o d'assistents. El que havia estat responsable de la radiodifusió de la Generalitat, el càr-

rec més alt que ocupa en el govern, volia mantenir a fora aquest reconeixement i va lluitar sempre contra la vida d'exiliat que li va tocar viure. Com a màxim responsable de la radiodifusió, era un càrrec de caràcter més tècnic, diferent del de comissari de propaganda que ostentava Ramon Miratvilles. Fontbernat i Miratvilles, nat a Figueres, es van conèixer a l'exili als anys vint i va ser Fontbernat qui va presentar Miratvilles a Companys. La progressió de Miratvilles, però, va ser molt

ràpida i esdevé la mà dreta de Companys. “Assegurava que només sabia escriure articles per a la premsa, fer de músic i dirigir corals, de la resta no en volia saber res. Podria acceptar amb goig un càrrec en el govern català exiliat, de secretari per exemple, perquè això el mantenia en l'entramat de referències, però no podia fer d'oficinista en una empresa o despatxar en un comerç”, escriu Joan Esculies. A Fontbernat fins i tot li agradava dir que era “conseller” de Tarradellas, no pas perquè en fos –és sabut que aquest no formà cap govern a l'exili–, sinó perquè l'aconsellava.

Molt tractat a la premsa satírica

En l'article a El Punt Diari, Emili Casademont escriu de Fontbernat que era un “personatge molt tractat per la premsa satírica de l'època”. Prim, bohemí, director d'orquestra, el seu aspecte físic influenciava en el retrat del “mestre Fontbernat”. Joan Esculies recorda que tots els polítics sortien retratats sobretot a *El Be Negre*. El periodista Domènec de Bellmunt escriu de Fontbernat: “Bellugadís, inquiet, aventurer

Es reconeixia com el “mestre Fontbernat” i va voler conservar-ho lluitant contra la vida d'exiliat

[...], les armes amb què lluita aquest almogàver són armes que inspiren confiança: la batuta i el folklore. [...] Fontbernat ha vingut al món per organitzar orfeons com un altre hi ha vingut per escriure versos o fer escultures.” En la vessant musical, durant l'etapa republicana, el 1934, va ser escollit director de l'Orquestra Simfònica de Ràdio Barcelona i el 1936, director de l'Orquestra Filharmònica de Barcelona. El 1937 crea a Barcelona l'Orquestra Simfònica Catalana. La relació amb la ràdio, la manté a l'exili: a partir del 1959, col·labora amb Sud-Ràdio d'Andorra i es converteix en el director del *Glossari andorrà*, que es va escoltar a Catalunya, el Rosselló i les Illes durant disset anys.

L'historiador Joan Esculies destaca el personatge “bohemi, responsable de corals” més enllà de la rellevància política i, sobretot, la supervivència a l'exili: Tarradellas –“de qui és té una imatge negativa”– l'ajuda econòmicament; al final el farà delegat de la Generalitat a Andorra. ■